

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PASITENKINIMAS GYVENIMU: HBSC TYRIMO REZULTATAI

Justė Lukoševičiūtė, Kastytis Šmigelskas

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Raktažodžiai: pasitenkinimas gyvenimu, subjektyvus sveikatos įvertinimas, gerovė, moksleiviai, HBSC tyrimas.

Santrauka

Gera fizinė ir psichologinė savijauta bei palanki socialinė aplinka leidžia jauniems žmonėms nesunkiai įveikti paauglystėje kylančius sunkumus ir sumažina riziką rimtesnėms sveikatos problemoms ateityje. Šiuo tyrimu buvo siekiama nustatyti subjektyvaus sveikatos įvertinimo ir psichologinės gerovės rodiklių svarbą pasitenkinimui gyvenimu. Duomenys rinkti vadovaujantis tarptautiniu HBSC tyrimo protokolu, 2018 m. surinkta reprezentatyvi Lietuvos moksleivių imtis: apklaustas 4191 mokinys iš 5, 7 ir 9 klasių (berniukų 50,9 proc., mergaičių 49,1 proc., amžiaus vidurkis 13,8±1,7 m.). Daugelis Lietuvos moksleivių yra patenkinti savo gyvenimu (87 proc.). Prastesnis pasitenkinimas gyvenimu būdingas mergaitėms, vyresniems moksleiviams iš žemesnės socialinės-ekonominės padėties šeimų. Vertinant pasitenkinimą gyvenimu didžiausios svarbos turėjo bendra psichologinė gerovė ir subjektyvus sveikatos vertinimas.

Įvadas

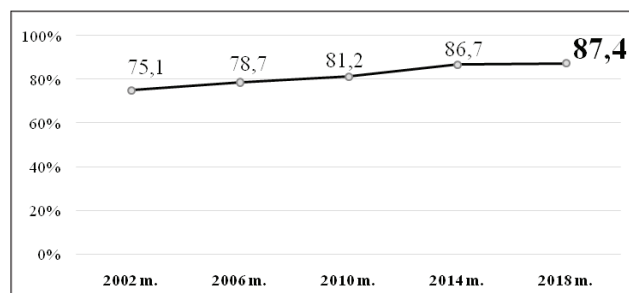
Pasitenkinimas gyvenimu (angl. life satisfaction) – vienas svarbiausių rodiklių, atspindinčių asmens gyvenimo kokybę [1]. Tyrimai rodo, kad tai yra gana stabilus rodiklis, kitaip nei emocijos ar jausmai, kurie gali būti tiesiogiai susiję su tuometine patirtimi ar išgyvenimais. Pasitenkinimas gyvenimu gali būti veikiamas įvairių gyvenimo patirčių, santykių ar socialinės aplinkos [2]. Tai gana lengvai suprantamas, įvertinamas ir interpretuojamas rodiklis jau mokyklinio amžiaus vaikams.

HBSC (angl. Health Behaviour in School-aged Children) tyrimas yra ilgametis vaikų ir paauglių iki 18 m. gyvensenos bei sveikatos tyrimas, kuriame be kitų rodiklių taip pat yra vertinamas ir pasitenkinimas gyvenimu. Lietuvoje atliekant HBSC tyrimus, šis rodiklis yra stebimas nuo 2002 metų ir jo dinamika rodo, kad vaikų ir paauglių pasitenkinimas gyvenimu palaipsniui gerėja: jei 2002 m. patenkintų gyvenimu buvo 75 proc., tai 2018 m. – jau 87 proc. (1 pav.).

Per du dešimtmečius publikuoti medicininiai moksliniai straipsniai atskleidė, kad sveikatos priežiūros srityje vertinant asmens sveikatą vis dažniau vadovujamasi biopsichosocialiniu požiūriu [3]. Kalbant apie fizinę savijautą, vienas iš rodiklių, atskleidžiančių asmens sveikatos būklę, yra subjektyvus savo sveikatos įvertinimas (angl. self-rated health). Jauname amžiuje šis rodiklis atspindi ne tik ligų (ne)buvimą, tačiau taip pat ir bendrą savęs supratimą [2]. Tyrimai rodo, kad savo sveikatos įvertinimas nėra vien subjektyvus matmuo – prastas savo sveikatos įvertinimas jauname amžiuje siejamas su sveikatos problemomis suaugus [4] ir stipriai koreliuoja bei prognozuoja su sveikata susijusias baigtis [5]. Ilgalaikiai empiriniai tyrimai atskleidžia, kad subjektyvus savo sveikatos įvertinimas yra vienas iš nepriklausomų veiksnių, prognozuojančių mirtinumą, nepriklausomai nuo kitų tradicinių rizikos veiksnių [6].

Vertinant socialinius ir psichologinius asmens sveikatos komponentus kol kas vis dar trūksta išsamių rodiklių. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) skatina nepamiršti psichikos sveikatos ir greta fizinės sveikatos nusiskundimų skirti dėmesį psichologinei asmens savijautai, kuri dažnai yra įvardijama kaip gerovė (angl. well-being). Atsižvelgdami į tai, psichikos sveikatos PSO ekspertai 1998 m. sudarė bendrą gerovės indeksą, kuriuo įvertinami geriausiai emocinę būklę atspindintys aspektai, tokie kaip linksmumas, atsipa-

tyrimai rodo, kad tai yra gana stabilus rodiklis, kitaip nei emocijos ar jausmai, kurie gali būti tiesiogiai susiję su tuometine patirtimi ar išgyvenimais. Pasitenkinimas gyvenimu gali būti veikiamas įvairių gyvenimo patirčių, santykių ar socialinės aplinkos [2]. Tai gana lengvai suprantamas, įvertinamas ir interpretuojamas rodiklis jau mokyklinio amžiaus vaikams.

1 pav. Pasitenkinimo gyvenimu dinamika tarp Lietuvos moksleivių.

laidavimas, energingumas, žvalumas ar domėjimasis kasdieniais dalykais [7].

Daugiau nei prieš dešimtmetį publikuoti tyrimai rodo, kad pasitenkinimas gyvenimu yra glaudžiai susijęs tiek su subjektyviu savo sveikatos vertinimu, tiek su bendra asmens gerove [1]. Mūsų tyrimu norėta įvertinti, ar tokios sąsajos yra ir šiuo metu, pasikeitus socialinėms kartoms.

Analizės tikslas – nustatyti subjektyvaus sveikatos vertinimo ir psichologinės gerovės rodiklių svarbą pasitenkinimui gyvenimu tarp Lietuvos moksleivių.

Tyrimo metodai

Tyrimo eiga ir imtis. HBSC – vienintelis paauglių gyvensenos ir sveikatos stebėsenos tyrimas Europoje, atliekamas pagal vieningą tarptautinį tyrimo protokolą. Tyrimas vykdomas kas ketverius metus PSO iniciatyva ir apima 50 Europos, Šiaurės Amerikos ir Azijos šalių. Lietuvoje šis tyrimas pradėtas vykdyti 1994 metais ir tęsiamas iki šiol. 2018 m. buvo atliktas 7-asis tokio tipo tyrimas, leidžiantis įvertinti 25 metų tendencijas.

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) Visuomenės sveikatos fakulteto Sveikatos tyrimų institutas, bendradarbiaudamas su PSO ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (LR ŠMM), 2018 m. balandžio-birželio mėnesiais atliko tarptautinį HBSC tyrimą visoje Lietuvoje. Tyrimui atlikti buvo gauti LR ŠMM (2018-04-27 Nr. SR-1843), LSMU Bioetikos centro (2018-03-08 Nr. BEC-89) ir savivaldybių švietimo skyrių, mokyklų vadovų bei tėvų pritarimai.

Tyrimo duomenys buvo rinkti vadovaujantis tarptautiniu HBSC tyrimo protokolu, tiriamieji atrinkti laikantis reprezentatyvios imties sudarymo principų, atsitiktinai atrenkant mokyklas (apklaustos 64 Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos). Apklausas vykdė nepriklausomi ir specialiai HBSC tyrimui apmokyti tyrėjai. Iš viso buvo apklaustas 4191 mokinys iš 5, 7 ir 9 klasių (berniukų 50,9 proc., mergaičių 49,1 proc., amžiaus vidurkis 13,8±1,7 m.). Moksleivių atsako dažnis siekė 80,5 proc.

1 lentelė. Tyrimo reiškinių pasiskirstymas pagal demografinius ir socialinius-ekonominius rodiklius.

Veiksny	Sveikatos vertinimas		Psichologinė gerovė		Pasitenkinimas gyvenimu	
	Puiki arba gera	Patenkinama arba bloga	Aukštesnė nei vidutinė	Žemesnė nei vidutinė	Aukštesnis nei vidutinis	Žemesnis nei vidutinis
Lytis, proc.						
Berniukai	89,8	10,2	75,0	25,0	90,0	10,0
Mergaitės	84,7	15,3	62,4	37,6	84,8	15,2
χ^2	24,90		75,87		25,03	
p	<0,001		<0,001		<0,001	
Klasė, proc.						
5 klasė	93,3	6,7	78,8	21,2	93,6	6,4
7 klasė	87,0	13,0	66,0	34,0	85,7	14,3
9 klasė	81,8	18,2	61,5	38,5	83,2	16,8
χ^2	84,22		103,21		73,42	
p	<0,001		<0,001		<0,001	
Šeimos socialinė-ekonominė padėtis, proc.						
Žemiausia	84,6	15,4	63,1	36,9	82,2	17,8
Vidutinė	87,6	12,4	69,2	30,8	87,6	12,4
Aukščiausia	90,3	9,7	74,0	26,0	93,2	6,8
χ^2	10,55		19,81		38,62	
p	0,005		<0,001		<0,001	
Iš viso	87,3	12,7	68,7	31,3	87,5	12,5

Tyrimo instrumentai. Tyrime naudotos anoniminės anketos, sudarytos atliekant dvigubą vertimą iš anglų kalbos.

Subjektyvi moksleivių sveikata buvo vertinta užduodant tiesioginį klausimą: „Kaip apibūdintum savo sveikatą?“, atsakymus nurodant nuo „puiki“ iki „bloga“ [8].

Pasitenkinimas gyvenimu vertintas pasitelkiant Cantril kopėčių vizualizaciją [9], kur kopėčių viršus interpretuojamas, kad moksleivis yra „labiausiai patenkintas (-a) savo gyvenimu“, o apačia – „mažiausiai patenkintas (-a) gyvenimu“.

Psichologinė gerovė vertinta naudojant PSO sukurtą Psichologinės gerovės indeksą (angl. WHO-Five Well-being Index; WHO-5). Indeksu nagrinėjami emocinę būklę atspindintys aspektai, vertinant juos Likerto skalėje [7]. Vidinis skalės suderintumas šiame tyrime buvo geras (Cronbach $\alpha=0,84$).

Į šią analizę taip pat buvo įtraukti klausimai apie moksleivių lytį, klasę ir šeimos socialinę-ekonominę padėtį (SEP), kuri vertinta pagal Šeimos turtingumo skalę (angl. Family Affluence Scale-III), vėliau kategorizuojant į tris grupes pagal tarptautines rekomendacijas [2].

Duomenų analizė. Tyrimo duomenys suvesti ir koduoti „MS Excel“ programoje, o statistinė duomenų analizė atlikta naudojant „IBM SPSS 20.0“ programą. Rezultatai laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p<0,05$.

Kintamųjų dichotomizacija atlikta laikantis HBSC tyrime rekomenduojamų ribinių reikšmių [2]. Siekiant subalansuoti tyrimo grupes pagal lytį ir klasę, skaičiavimuose buvo taikyti svertiniai koeficientai.

Analininėje statistikoje atliekant dvi- matę analizę reiškinių pasiskirstymui tarp grupių palyginti buvo taikytas chi kvadratu (χ^2) kriterijus, ranginių kintamųjų ryšiams įvertinti – Spirmeno koreliacijos koeficientas (ρ). Tyrime buvo taikyta viena-veiksni ir daugiaveiksni logistinė regresinė analizė, apskaičiuojant galimybių santykius (GS) ir jų 95 proc. pasikliautinius intervalus (PI). Referencine grupe

(GS=1,00) buvo laikoma ta moksleivių grupė, kuriai buvo būdingas didesnis problemos išreikštumas, o apskaičiuotosios reikšmės nurodo gero pasitenkinimo gyvenimu statistinius šansus.

Rezultatai

Lietuvos moksleivių sveikatos ir gerovės ypatumai. Pagrindiniai šiame tyrime nagrinėti reiškiniai – subjektyvus moksleivių savo sveikatos vertinimas, pasitenkinimas gyvenimu ir psichologinė gerovė. Išsamus šių dichotominių veiksnių pasiskirstymas pagal tiriamųjų demografinės ir šeimos socialines-ekonomines charakteristikas pateiktas 1 lentelėje.

Tyrimas atskleidė, kad beveik 87 proc. moksleivių savo sveikatą vertino kaip puikią arba gerą. Įvertinus tyrime dalyvavusių moksleivių psichologinę gerovę nustatyta, kad beveik trečdaliui moksleivių (31 proc.) būdinga žemesnė nei vidutinė psichologinė gerovė. Aukštesnis nei vidutinis pasitenkinimas gyvenimu bendrai tyrimo imtyje buvo nustatytas 87 proc. vaikų ir paauglių. Vertinant šiuos tris reiškinius pagal demografinės ir socialines-ekonomines moksleivių charakteristikas nustatytos sistemingos sąsajos: reikšmingai prastesniais rodikliais pasižymėjo mergaitės, vyresniųjų klasių moksleiviai ir žemiausiai grupei pagal šeimos socialinę-ekonominę padėtį priskirti moksleiviai ($p < 0,05$). Bendrai vertinant šiuos rodiklius pagal lytį, klasę ir šeimos turtingumą galima pastebėti, kad palankiausiai savo sveikatą ir gerovę vertino 5 klasių moksleiviai.

Sveikatos vertinimo ir psichologinės gerovės svarba pasitenkinimui gyvenimu. Siekiant įvertinti subjektyvios sveikatos ir psichologinės gerovės svarbą moksleivių pasitenkinimui gyvenimu, tyrime buvo taikyta logistinė regresinė analizė (2 lentelė).

Vienaveiksnės regresinės analizės rezultatai atskleidė, kad visi tyrime nagrinėti veiksniai yra statistiškai reikšmingai susiję su moksleivių pasitenkinimu gyvenimu ($p < 0,001$). Labiausiai išsi-

2 lentelė. Subjektyvaus sveikatos vertinimo ir psichologinės gerovės svarba pasitenkinimui gyvenimu: vienaveiksnė ir daugiaveiksnė logistinė regresinė analizė.

Pastaba: GS – galimybių santykis; PI – pasikliautinis intervalas.

Veiksnys		Vienaveiksnė			Daugiaveiksnė		
		GS	95 % PI	p	GS	95 % PI	p
Sveikatos vertinimas	Gera	9,58	7,75–11,83	<0,001	5,67	4,48–7,17	<0,001
	Prasta	1,00	-	-	1,00	-	-
Linksmumas ir gera nuotaika	Išreikšta	9,88	8,08–12,08	<0,001			
	Neišreikšta	1,00	-	-			
Ramumas ir atsipalaidavimas	Išreikšta	5,62	4,58–6,89	<0,001			
	Neišreikšta	1,00	-	-			
Aktyvumas ir energingumas	Išreikšta	4,82	3,97–5,85	<0,001			
	Neišreikšta	1,00	-	-			
Žvalumas ir pailsėjimas atsibudus	Išreikšta	4,31	3,43–5,42	<0,001			
	Neišreikšta	1,00	-	-			
Domėjimasis kasdieniais dalykais	Išreikšta	5,75	4,69–7,06	<0,001			
	Neišreikšta	1,00	-	-			
Psichologinė gerovė	Aukšta	9,17	7,39–11,37	<0,001	6,11	4,85–7,69	<0,001
	Žema	1,00	-	-	1,00	-	-
Lytis	Berniukai	1,61	1,33–1,94	<0,001	1,09	0,88–1,36	0,427
	Mergaitės	1,00	-	-	1,00	-	-
Klasė	5 klasė	2,96	2,29–3,83	<0,001	1,71	1,27–2,30	<0,001
	7 klasė	2,44	1,87–3,18	<0,001	1,71	1,28–2,30	<0,001
	9 klasė	1,00	-	-	1,00	-	-
Šeimos socialinė-ekonominė padėtis	Aukščiausia	2,97	2,08–4,25	<0,001	2,41	1,61–3,59	<0,001
	Vidutinė	1,94	1,40–2,68	<0,001	1,73	1,21–2,47	0,003
	Žemiausia	1,00	-	-	1,00	-	-

3 lentelė. Psichologinės gerovės skalės teiginių tarpusavio koreliacijos (ρ).

Pastaba: visos koreliacijos $p < 0,001$.

Teiginys	1.	2.	3.	4.	5.
1. Linksmumas ir gera nuotaika	-	0,61	0,55	0,49	0,53
2. Ramumas ir atsipalaidavimas	0,61	-	0,49	0,50	0,48
3. Aktyvumas ir energingumas	0,55	0,49	-	0,49	0,51
4. Žvalumas ir pailsėjimas atsibudus	0,49	0,50	0,49	-	0,50
5. Domėjimasis kasdieniais dalykais	0,53	0,48	0,51	0,50	-

skyrė emocinę savijautą – tyrime paaiškėjo, kad linksmumas ir gera nuotaika (GS=9,88; $p < 0,001$), subjektyvus savo sveikatos vertinimas (GS=9,58; $p < 0,001$) bei bendra psichologinė gerovė (GS=9,17; $p < 0,001$) yra teigiamai susiję su pasitenkinimu gyvenimu.

Kadangi psichologinės gerovės klausimai sudaro bendrą skalę, siekiant išvengti multikolinearumo problemos daugiaveiksniame modelyje, buvo įvertintos šių klausimų tarpusavio sąsajos. Koreliacinė analizė atskleidė (3 lentelė), kad nagrinėjamų psichologinės gerovės aspektų koreliacijos varijavo nuo 0,48 iki 0,61. Atkreiptinas dėmesys, kad visos šių teiginių tarpusavio koreliacijos buvo statistiškai reikšmingos $p < 0,001$ lygmenyje. Dėl to, atsižvelgiant į tokias sąsajas, daugiaveiksniame logistinės regresinės analizės modelyje buvo įtrauktas tik bendrasis psichologinės gerovės kintamasis.

Daugiaveiksnės regresijos analizė parodė, kad stipriausi nepriklausomi prognostiniai veiksniai, susiję su pasitenkinimu gyvenimu, buvo psichologinė gerovė (GS=6,11; $p < 0,001$) ir sveikatos vertinimas (GS=5,67; $p < 0,001$). Geresnį pasitenkinimą gyvenimu taip pat reikšmingai prognozavo jaunesnis amžius

(penktokų ir septintokų $GS=1,71$; $p<0,001$) ir geresnė šeimos socialinė-ekonominė padėtis (vidutinio turtingumo $GS=1,73$; $p=0,003$, aukšto turtingumo $GS=2,41$; $p<0,001$). Iš visų į daugiaveiksnį modelį įtrauktų veiksnių tik lytis neturėjo statistiškai reikšmingos svarbos prognozuojant moksleivių pasitenkinimą gyvenimu.

Aptarimas

Paauglystėje jauni žmonės susiduria su įvairiais iššūkiais – fiziologiniais ir emociniais, su lytine branda susijusiais pokyčiais, besikeičiančiais santykiais su tėvais ir bendraamžiais, didėjančiais lūkesčiais akademinį pasiekimų atžvilgiu, rizikingos elgsenos pavojais ir kt. Gera fizinė ir psichologinė savijauta bei palanki socialinė aplinka sudaro sąlygas jauniems žmonėms lengviau įveikti šiuos sunkumus. Tyrimai rodo, kad jau paauglystėje susiformuoja gyvensenos įpročiai, požiūris į savo sveikatą, o emocinė savijauta gali atsiliepti ir bendrai gyvenimo kokybei [10].

Atsižvelgiant į tai, mūsų tyrime buvo įtraukti fizinę ir psichologinę savijautą bei socialinius moksleivių ypatumus atskleidžiantys rodikliai bei analizuota šių veiksnių svarba moksleivių pasitenkinimui gyvenimu. Mūsų tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje 87 proc. moksleivių jaučiasi patenkinti savo gyvenimu. Žemesniu pasitenkinimu gyvenimu pasižymėjo mergaitės, vyresniųjų klasių moksleiviai ir žemiausiai grupei pagal šeimos socialinę-ekonominę padėtį priskirti moksleiviai. Didžiausios svarbos vertinant pasitenkinimą gyvenimu turėjo bendra psichologinė gerovė ir subjektyvus savo sveikatos vertinimas.

Tarptautinė 2014 m. HBSC tyrimo ataskaita [2] parodė, kad vertinant Lietuvos moksleivių pasitenkinimą gyvenimu tarp kitų HBSC tyrime dalyvavusių šalių, mūsų šalies vaikų ir paauglių pasitenkinimas gyvenimu buvo šiek tiek geresnis nei bendras visų šalių vidurkis. Šioje ataskaitoje atsispindi šalių tendencijos: pasitenkinimas gyvenimu mažėja vyresniame moksleivių amžiuje, o aukštesnis pasitenkinimas gyvenimu nustatytas tarp berniukų ir labiau pasiturinčiose šeimose, ką patvirtino ir mūsų 2018 m. tyrimo duomenys.

Aptariant socialinius-ekonominius ypatumus, tyrimai suaugusiųjų imtyse atskleidžia analogiškas sąsajas – asmenys, priklausantys žemesnei ekonominei klasei, yra mažiau patenkinti gyvenimu lyginant su kitais, ir tai atsispindi įvairiose amžiaus grupėse [11]. Galima kelti hipotezę, kad ekonominiai netolygumai sudaro sąlygas vieniems būti pranašesniems už kitus, o negalėjimas aprūpinti šeimos finansiškai tikriausiai užkerta sąlygas visaverčiam gyvenimui. Vertinant pasitenkinimo gyvenimu sąsajas tarp lyčių, tyrimų duomenys nėra tokie sistemingi: vieni tyrimai rodo, kad moterys jaučia didesnę pasitenkinimą gyvenimu [12], kiti sistemingų sąsajų neaptinka [13]. Šie neaiškumai rodo panašaus pobūdžio tyrimų poreikį ateityje.

Tai, kad pasitenkinimas gyvenimu glaudžiai siejasi su bendra psichologine gerove, rodo ir užsienio tyrėjų darbai. Tokios sąsajos dažnai aiškinamos tuo, kad pasitenkinimas gyvenimu yra laikomas kognityviniu gerovės komponentu [14]. Sistemingus pasitenkinimo gyvenimu ryšius su sveikatos įvertinimu patvirtina ir kohortinių tyrimų rezultatai, kur geresnis savo sveikatos įvertinimas ir didesnis pasitenkinimas gyvenimu susiję su sėkmingesniu senėjimu (angl. successful aging) [15]. Turint omenyje, kad Lietuvos visuomenė senėja, šie rezultatai ypač svarbūs galvojant apie ateitį ir siekiant sumažinti sveikatos priežiūros išlaidas ateityje.

Tyrimų, nagrinėjusių paauglių pasitenkinimo gyvenimu sąsajas su savo sveikatos įvertinimu ir psichologine gerove, kol kas nėra daug – didžioji dauguma mokslinių tyrimų atliekama vertinant vyresnių ir senyvo amžiaus žmonių imtis. Pavyzdžiui, Lietuvoje atliktas tyrimas parodė, kad savo sveikatos įvertinimas teigiamai susijęs su subjektyviu paauglių burnos higienos įsivertinimu [16], nors bendrasis savo sveikatos įvertinimas nebuvo nagrinėjamas. Galima pastebėti, kad paauglių subjektyvų sveikatos įvertinimą gali veikti įvairūs veiksniai – pradedant nuo objektyvių sveikatos rodiklių (ligos, traumos) iki psichologinių ar socialinių veiksnių, tokių kaip šeima, bendraamžiai, mokyklos aplinka. Atsižvelgiant į tai, ateityje atliekant panašaus pobūdžio tyrimus vertėtų pagalvoti apie papildomų veiksnių analizę, pavyzdžiui, patiriamus skausmus, psichosomatinius simptomus, miego kokybę, socialinę paramą, užimtumą mokymusi ir kt.

Apibendrinant galima teigti, kad yra svarbu išlaikyti holistinį požiūrį į asmens sveikatą ir gerovę. Kadangi paauglystėje sąlyginai nedaug moksleivių serga somatinėmis ligomis, todėl psichikos sveikatai turėtų būti skirtas ypatingas dėmesys. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių ateityje, svarbu dar mokykliniame amžiuje identifikuoti sveikatos ir gerovės rodiklius bei skirti jiems pakankamą dėmesį, o esant reikalui – juos koreguoti.

Išvados

1. Daugelis Lietuvos moksleivių yra patenkinti savo gyvenimu (87 proc.), savo sveikatą vertina kaip gerą arba puikią (87 proc.), dauguma moksleivių pasižymi aukštesniu nei vidutiniu psichologinės gerovės lygiu (69 proc.).
2. Prastesnis pasitenkinimas gyvenimu būdingas mergaitėms, vyresniems moksleiviams ir jauniems žmonėms iš žemesnės socialinės-ekonominės padėties šeimų.
3. Pasitenkinimas gyvenimu stipriai teigiamai susijęs su moksleivių psichologine gerove ir subjektyviu sveikatos įvertinimu.

Literatūra

1. Huebner E, Suldo SM, Smith LC, McKnight CG. Life satisfaction in children and youth: empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools* 2004;41(1):81-93.
<https://doi.org/10.1002/pits.10140>
2. Inchley J Currie D, Young T. et al. Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2013/2014 survey*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2016 (Health Policy for Children and Adolescents, No. 7).
3. Alonso Y. The biopsychosocial model in medical research: the evolution of the health concept over the last two decades. *Patient education and counseling* 2004;53(2):239-244.
[https://doi.org/10.1016/S0738-3991\(03\)00146-0](https://doi.org/10.1016/S0738-3991(03)00146-0)
4. Cavallo F, Dalmasso P, Ottova-Jordan V. et al. Trends in self-rated health in European and North-American adolescents from 2002 to 2010 in 32 countries. *The European Journal of Public Health* 2015;25(suppl 2):13-15.
<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv011>
5. Idler EL, Benyamini Y. Self-rated health and mortality: a review of 27 community studies. *J Health Soc Behav* 1997; 38(1):21-37.
<https://doi.org/10.2307/2955359>
6. Bamia C, Orfanos P, Juerges H. Self-rated health and all cause and cause specific mortality of older adults: individual data metaanalysis of prospective cohort studies in the CHANCES Consortium. *Maturitas* 2017;103:37-44.
<https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2017.06.023>
7. World Health Organization. Wellbeing measures in primary health care/the depcare project. WHO Regional Office for Europe: Copenhagen, 1998.
8. Kaplan GA, Camacho T. Perceived health and mortality: a nine-year follow-up of the human population laboratory cohort. *American Journal of Epidemiology* 1983;117(3):292-304.
<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.aje.a113541>
9. Cantril H. *The pattern of human concern*. Rutgers University Press 1965.
10. Zaborskis A, Makari J, Žemaitienė N. Lietuvos moksleivių psichologinė būseną. *Biomedicina*, 2002; 2(2):107-112.
11. Cheung F, Lucas RE. When does money matter most? examining the association between income and life satisfaction over the life course. *Psychology and Aging* 2015;30(1):120.
<https://doi.org/10.1037/a0038682>
12. Denegri Coria M, González Rivera N, Elgueta Sepúlveda H, García. et al. Life satisfaction in Chilean university students: an examination of the relation between gender and socioeconomic level. *CES Psychología* 2018;11(1):40-55.
<https://doi.org/10.21615/cesp.11.1.4>
13. Greenstein TN. *Gender, Marital Status and Life Satisfaction*, 2016.
<https://doi.org/10.31235/osf.io/ah5ty>
14. Ojha R, Kumar V. A study on life satisfaction and emotional wellbeing among University students. *Indian Journal of Positive Psychology* 2017;8(2):112-116.
15. Whitley E, Popham F; Benzeval M. Comparison of the Rowe-Kahn model of successful aging with self-rated health and life satisfaction: The West of Scotland twenty-07 prospective cohort study. *The Gerontologist* 2016;56(6):1082-1092.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnv054>
16. Kavaliauskienė A, Šidlauskas A, Zaborskis A. Association between global life satisfaction and self-rated oral health conditions among adolescents in Lithuania. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2017;14(11):1338.
<https://doi.org/10.3390/ijerph14111338>

LIFE SATISFACTION AMONG LITHUANIAN SCHOOLCHILDREN: RESULTS OF THE HBSC STUDY

J.Lukoševičiūtė, K.Šmigelskas

Keywords: life satisfaction, subjective self-rated health, well-being, schoolchildren, HBSC study.

Summary

Good physical and mental health and favourable social environment enables young people smoothly tackle adolescent challenges and decreases the risk of serious health issues in the future. This study aimed to establish the significance of self-rated health and psychological wellbeing on life satisfaction. The data were collected in 2018 in Lithuania using the HBSC international protocol. The sample comprised 4191 schoolchildren, grades 5, 7, and 9 (boys 50.9%, girls 49.1%, mean age 13.8±1.7 years). Majority of Lithuanian schoolchildren (87%) have high life satisfaction. Lower life satisfaction was observed among girls, older schoolchildren and the ones from families with the lower socioeconomic status. The most significant factors for life satisfaction were psychological wellbeing and self-rated health.

Correspondence to: juste.lukoseviciute@lsmuni.lt

Gauta 2019-07-12